

קונטרס דיני מעמיד הסכך

נידונים מעשיים
שיטות ופסקי הלכות
משולבים בתמונות להמחשה

יו"ל ע"י בית המדרש אש התורה
0799-690776 / office@NoamHatora.co.il
© כל הזכויות שמורות

תוכן העניינים

ד תמצית צורתא דשמעתתא

שיטות הראשונים \ הכרעת השו"ע והפוסקים \ שיטת החזו"א בדין מעמיד דמעמיד

נדונים מעשיים שיטות ופסקי הלכות

ו יסודות פסול מעמיד

גזירת 'מעמיד'

גדרי לכתחילה ובדיעבד בגזירת מעמיד

ז 'מעמיד דמעמיד'

'מעמיד דמעמיד' - באמצע ומן הצד

ט פסולי סכך שנאמרה בהם גזירת מעמיד

י ג' פסולי תורה שיש בהם גזירת מעמיד

יא סכך הכשר למעמיד - פסול תולמ"ה או שלא הונח לשם צל

יב קשירת מחצלת עם אזיקון - מעמיד או מעמיד דמעמיד?

יג האופנים להכשיר מעמיד פסול

מעמיד פסול עם 'הפסק בעלמא' של מעמיד כשר

יד מעמיד כשר עם 'הפסק בעלמא' של מעמיד פסול

טו מעמיד פסול העשוי לחיזוק בעלמא

טז סדרי קדימה במעמיד פסול ומעמיד כשר שאחד מיותר

יז מעמיד שאין פעולתו חיובית אלא בדרך 'מניעה' בלבד

תמצית צורתא דשמעתתא - סוגיית מעמיד

שיטות הראשונים

מתני' סוכה כא: הסומך סוכתו בכרעי המיטה לחכמים כשירה ור"י פוסל. ונח' אמוראי בטעמא דר"י אם משום שאין לה קבע (לרש"י מיטלטלת, לתוס' ורא"ש כי אין י' טפחים בינה לסכך, [וכ"כ שו"ע ס"ס תר"ל]), או משום **מעמיד דבר המקבל טומאה**.

להלכה, דעת הרבה ראשונים דהלכה כחכמים, רמב"ם פיה"מ, רי"ן גיאאות, בעה"מ, רבינו ישעיה (שעה"צ ס"ס תרל), ואולם הרי"ף רמב"ן ריטב"א ר"ן וראב"ד פסקו כר' יהודה, כיון ששקלו וטרו אליביה. אך עדיין, דעת הרא"ש שהלכה כר"י מטעם **קבע**, ולא מטעם מעמיד (וכך נקט תרוה"ד). ורק הרמב"ן ריטב"א ור"ן בדעת הרי"ף נקטו להלכה כר"י מטעם מעמיד.

ובטעם האיסור, מרש"י משמע דהוי דאו', דעיקר הסכך הוא המעמיד. וכך דייק הב"ח (תרכט) מהרא"ש, דהנהגה הקשו הרמב"ן ריטב"א ור"ן איך נהגו לסכך ע"ג כותל אבנים הא אין גידולו מן הארץ, ותירצו דכיון שהוא גזירה שמא יסכך במעמיד הפסול, לא גזרו באבן שלא שכיח לסכך בו, וגם כו"ע ידעי שאין מסככין באבנים דהוי כתקרה. ואולם הרא"ש הקשה ג"כ כזאת, והניח בקושיא, ומזה דקדק הב"ח דס"ל שאינו גזירה אלא מדאורייתא, כרש"י.

[אלא שהרא"ש מסיק דהלכה כר' יהודה מטעם קבע ולא מטעם מעמיד, והב"ח הכריע דמעמיד פסול וכרא"ש ורש"י שהוא מדאו'. והשיג עליו הקרבן נתנאל דזיכה שטרא לבי תרי, שהרי הראשונים שהביאו להלכה דין מעמיד ס"ל שהוא גזירה, והרא"ש שנקט דהוא מדאו' לית ליה דין מעמיד להלכה. ועל כן לא חשו הפוסקים למעשה לשי' הב"ח].

ובראשונים (רמב"ן ריטב"א ר"ן ראב"ד) הקשו גם ממסכך ע"ג אילן דהוי מעמיד דבר המחובר, ותירצו דהמעמיד הדפנות על האילן ולא את הסכך [וכאן נפתח נידון מעמיד דמעמיד, כדלהלן], ומבואר מזה דפסול מעמיד לאו דוקא דבר המקב"ט, ואמנם המאירי כתב ליישב דיי"ל שלא פסלו רק במקב"ט ולא בשאר פסולים (עי' תורת המועדים להג"א גרוב מה שביאר בטעם החילוק, ומה שתלה הדבר בטעם פסול מעמיד). וכדעת המאירי כ"ה בעיטור. אך בשאר ראשונים מבואר דשייך פסול מעמיד בכל הפסולים. [גם במחובר מקושייתם גבי אילן (דין זה נפסק במשנ"ב תרכ"ח י"ז), וגם דבר שאינו גידול מקושייתם גבי מסכך על כותל אבנים].

הכרעת השו"ע והפוסקים

שו"ע מצינו סתירת דברים. שבס' תר"ל סעיף י"ג פסק דסומך סוכתו על כרעי המיטה ויש עשרה בין המיטה לסכך - כשירה. ומבואר דאין פסול מעמיד. אך

בס' תרכ"ט סעיף ז' פסק שיש ספק אם סולם מקבל טומאה, ועל כן אין להניח סכך על גביו [והוסיף הרמ"א דה"ה שאין להניחו על הסכך להחזיקו].

ובתחילה כתבו הט"ז והמג"א, שאכן לדעת השו"ע אין כלל פסול מעמיד. ומה שכתב בס' תרכט גבי סולם מיירי שיש בו ד' טפחים ופוסל מדין סכך פסול [ואו שיש בו פחות מד' אבל מצטרף לסכך פסול נוסף לפסול בד', כן ביאר החזו"א קמ"ג א'].
 אך בתירוץ שני כתב המג"א, וכך נקטו להלכה החיי אדם ושו"ע הרב, ודרך החיים ובגדי ישע, והמשנ"ב. **שיש לחלק בין לכתחילה לבין בדיעבד**. שמעיקר הדין אין איסור במעמיד פסול, אך חוששין לכתחילה לדעת הראשונים האוסרים, ועל כן כתב בס' תרכ"ט שיש להמנע מלהניח הסכך על סולם המקבל טומאה (ובפשוטו מה שנקט לשון ספק, היינו שיש ספק אם מקבל טומאה, ואם מקבל בוודאי אסור לכתחילה להניח עליו. ודלא כמו שהבין בספר הסוכה שפסול מעמיד נפסק בתורת ספק), אך בדיעבד כשירה, וזהו שכתב בס' תר"ל שאם סיכך על כרעי המיטה כשירה, היינו בדיעבד.

ומה שכתב המחבר בסעיף ח' שמותר לכתחילה להניח הסכך על כלונסאות המחוברות ביתדות ברזל. ביאר הגר"א והמג"א דהיינו משום דהוי **מעמיד דמעמיד**. וזה שרי אפילו לכתחילה. וכ"ה בשו"ע הרב, חיי אדם, דרך החיים, בגדי ישע, ביכורי יעקב, ומשנ"ב. וכאן נתפרש בדברי השו"ע והפוסקים דלא כחזו"א, שמעמיד דמעמיד שרי לכתחילה!.

[בביאור הגר"א ובביאור ריש סי' תר"ל הביאו מדברי הריטב"א בסוכה, שלא גזרו גזירת מעמיד בפסול סכך מדבריהם. דלא גזרו גזירה לגזירה. והקשה בשונה הלכות שסותר המשנ"ב דברי עצמו, שכתב (תרכט כה) דמקבל טומאה מדרבנן פסול למעמיד.

¹ ואמנם מקור סעיף זה בתרומת הדשן ומהר"ל, ושם כתבו הטעם משום **דמעמיד שרי**. ומבואר דאינהו לא חילקו בין מעמיד למעמיד דמעמיד, והכשירו משום שהקילו לכתחילה גם במעמיד גופא. אכן כבר כתב הגר"א שכתבו כן משום שלא ראו דברי הריטב"א המפורשים שחילק בין מעמיד למעמיד דמעמיד, והמחבר שהביא דבריהם הגם שהחמיר בדין מעמיד לכתחילה, היינו משום שמחלק בין מעמיד למעמיד דמעמיד שבזה שרי לכתחילה.

ובטעם שיטתם של התרוה"ד ומהר"ל שלא חילקו בין מעמיד למעמיד דמעמיד, ביארו בשלמי תודה (סוכות כו), בדברות מנחם, ובשיעור הגר"מ רובין (שבת שובה תשע"ג), שנקטו בטעם איסור מעמיד כדעת הב"ח (כרש"י והרא"ש) שאסור מדינא, ועל כן אין חילוק בין מעמיד למעמיד דמעמיד, וכאשר כתב הפמ"ג (תרכט יא) דנפק"מ אם מעמיד דאו' או דרבנן אם אסור גם מעמיד דמעמיד.

השיגו ע"ז האחרונים מכמה טעמים. א', לו יהי שנפסל, עדיין אינו פסול למעמיד, שהרי פסול דרבנן אינו פסול למעמיד (וכמובא לעיל מהגר"א והביאור"ל בשם הריטב"א), וכאן נפסל מדבריהם שהרי כל פסול מעמיד מדבריהם הוא² (מנח"ש). ב', מהיכי יתני שהמונח על מעמיד פסול חל בו פסול ונעשה 'דבר שאין מסככין בו', הא בפשוטו אין כאן אלא גזירה שלא להשתמש במעמיד פסול, ולא שנעשה העומד על הפסול פסול בעצמו (משנת המועדים). ג'. גם אם נניח שחל פסול בסכך המונח על מעמיד פסול, ונניח שגם בכזו חומרה של פסול שייך פסול מעמיד, עדיין אין לפוסלו למעמיד, משום שאינו פסול הגוף בעצם אלא פסול צדדי, שפסול לסכך בו כשמונח כך, ובכה"ג אין נפסל למעמיד אפילו היה פסולו מן התורה. כמבואר במשנ"ב (תרכ"ו ז') דסכך הפסול משום תולמ"ה אין נפסל למעמיד.

בחזו"א הוסיף ראייה לדבריו ממה שהביא הר"ן, שיש נוהגים בזמן שהכותל של אבנים, להעמיד קונדסין בסמוך לכותל ולהניח הסכך עליהן, שלא יהא נראה כסומך הסכך על הכותל. והרי בהכרח אי אפשר להניח הסכך על הקונדסין עצמן, וצ"ל שהיו מניחים כלונסאות מקונדס לקונדס (בצמוד לכותל) ועליהן הסכך. ואם מעמיד דמעמיד כשר, למה לי כולי האי, אותם כלונסאות שמניח על הקונדסין ניח על הכותל עצמו, ויוכל להניח עליהם הסכך, דנעשה הכותל מעמיד דמעמיד.

ובהערות להגריש"א ובמנח"ש (שם) כתבו לדחות, דהנחת הכלונס על הכותל לא תועיל להחשיב הכותל למעמיד דמעמיד, שהרי גם אם ינטל הכלונס יעמוד הסכך על הכותל, ונמצא דהכלונס הוא רק הפסק וחציצה בעלמא בין הכותל לסכך, ואינו מוסיף כלום בהעמדת הסכך. ומה דבעלמא מעמיד דמעמיד כשר היינו דוקא כשמניח הכלונס בין כותל לכותל (שרק קצותיו מונחים על הכותל ולא כמו כאן שכולו מונח על הכותל), שבאופן זה אם ינטל הכלונס יפול הסכך, ובזה מועיל להחשיב הכותל למעמיד דמעמיד.

[ונמצא מבואר כאן פלוגתא יסודית, אם מועיל 'הפסק' מעמיד כשר על גבי מעמיד פסול. יעו' להלן שנחלקו בזה הפוסקים, וכאן מתבאר שנחלקו בזה הגריש"א והגרש"ו לעומת החזו"א].

² ואין לדחות טענה זו, ולומר שנקט החזו"א עיקר כדעת הפוסקים שגם פסול דרבנן פסול למעמיד (ובפ"ג תרכ"ט יא נסתפק בזה), שהרי אם כך הוא, יש לפסול כל סוכת חזו"א, מפני שהדפנות פסולות לסכך בהן מדרבנן, משום גזירת תקרה, שהרי הן רחבות ד', ולעולם יש כאן מעמיד דמעמיד הפסול לסכך בו. וע"כ שגם החזו"א מודה דאין פסול מעמיד בפסול של דבריהם וכמש"כ במנחת איש, וצ"ל שכתב דבריו רק לראייה בעלמא, דלפי השיטות שפסול דרבנן פסול למעמיד, יש לפסול מעמיד דמעמיד משום מעמיד.

ותירצו האחרונים שיש לחלק בין פסול שכל עיקרו מגזירה חדשה של דבריהם, שבו לא גזרו משום דהוי גזירה לגזירה, לבין מקבל טומאה מדבריהם, דעיקר פסול מקבל טומאה הוא דאו', ויש בו גזירת מעמיד. ועל כן גם המקב"ט מדבריהם בכלל הפסול].

שיטת החזו"א בדין מעמיד דמעמיד

החזו"א (קמ"ג ב') דקדק לשון הרמב"ן בהיתר מעמיד דמעמיד, דטעמו משום דמשמש 'מעשה קרקע'. והוציא מזה דבעלמא מעמיד דמעמיד אסור כמו מעמיד, רק שאני היכא שהמעמיד משמש כקרקע הסוכה, דמה"ט הוי קרקע ולא מעמיד. [נהעירו דבר"ה והריטב"א נקטו לשון מעמיד דמעמיד, ולא כרמב"ן דמשמש מעשה קרקע].

והוסיף החזו"א להוכיח שיטתו מסברא, דכל מעמיד דמעמיד ניתן לפוסלו משום מעמיד, משני טעמים: א. שהכלונסאות שהסכך עליהם הוו חלק מהסכך, וכשהם מחוברים במסמרים נמצא מעמיד בדבר הפסול. [דאם אין הכלונסאות מן הסכך, א"כ בכל מעמיד פסול נחלק הסכך לתרתי, ונימא דלגבי החלק העליון הו"ל מעמיד דמעמיד].

ב. דבכל מעמיד דמעמיד, מה שמונח למטה על המעמיד הפסול נעשה 'דבר שאין מסככין בו', מפני שמונח על מעמיד פסול. וממילא נמצא שהסכך המונח עליו, הרי הוא מונח על מעמיד פסול, שהרי מונח על 'דבר שאין מסככין בו'.

והאחרונים האריכו לדחות ב' הטעמים: א. דאין להחשיב הכלונסאות מן הסכך, שהרי לא הונחו לשם צל. ועוד, דכיון שהכלונסאות מונחים על מעמיד פסול הרי אינם יכולים לשמש כסכך, ובפרט שכל הגזירה הייתה שמה מתוך שמעמיד בפסול יבוא לסכך בו, וכאן ניכר לעינינו שלא הונחו הכלונסאות לסכך בהן אלא להעמיד עליהן את הסכך (מנחת שלמה תניינא נה, הערות הגריש"א סוכה כא; מועדים וזמנים ח"ב פב, משנת המועדים סוכות, ועוד).

[ואולם, בקה"י (סוכה יח) ובחוט שני (עמ' רי) נקטו שסברא זו ברורה ואין מקום לחלוק עליה. ומשו"ה פירשו דברי המג"א והגר"א המתירים מעמיד דמעמיד, שלא התירו אלא בגוונא שהכלונסאות מונחות מן הצד מעל הדופן ולא בחלל הסוכה, שבכך אין מקום להחשיבן מן הסכך, ובאמת כאשר הכלונסאות מונחות לרוחב הסוכה מודו כו"ע שאין להתיר מעמיד דמעמיד. (ובה"ל חג בחג (פ"ז הע' 5 והע' 8) נקט דהעיקר כשיטה זו, והביא לה סימוכין. אכן יעו' להלן הע' 5 מה שהבאנו שדחו ראיותיו)].

והטעם השני שכתב החזו"א, שהמעמיד הראשון נפסל מחמת המעמיד הפסול שתחתיו ונעשה 'דבר שאין מסככין בו', וממילא נעשה בעצמו מעמיד פסול.

נידונים מעשיים שיטות ופסקי הלכות בדיני 'מעמיד הסכך'

יסודות פסול מעמיד

[לכתחילה או לעיכובא, סוגי הפסול, מעמיד דמעמיד באמצע ומן הצד]

גזירת 'מעמיד'

מעמיד פסול = שלד מתכת של סוכה
[ראה להלן האופן להכשיר]

כל הפסול לשמש בעצמו כסכך, יש להימנע לכתחילה מלהשתמש בו כ'מעמיד' לסכך (משניב תרכט כב, וסיס תר"ל). 'מעמיד' היינו כל שהסכך נסמך עליו, שלא יפול. בין מה שמונח מתחת הסכך. ובין מה שמונח מעל הסכך להכביד עליו, או אמצעי שהוא קשור ותפוס בו, שלא יעוף ברוח (כמבואר ברמ"א תרכ"ט ז', דה"ה כשמניח הסולם על הסכך מלמעלה, להכביד עליו).

גדרי לכתחילה ובדיעבד בגזירת מעמיד

הכרעת הפוסקים שיש לזוהר בכך רק 'לכתחילה' (משניב תרכ"ט כ"ב ושעה"צ סקמ"א, בשם שו"ע הרב, דרך החיים, ח"י אדם ובגדי ישע"י). והיינו כשבא לבנות את הסוכה. אך אם כבר עשאה עם מעמיד פסול, אין צריך לסתור הסכך ולתקן (משניב תרכט כב, ע"פ חיי אדם ושו"ע הרב שם, דדיעבד דהכא היינו אם כבר עשאה. וטעם הדבר ביאר בשעה"צ ס"ס תר"ל, דמעיקר הדין גזירת מעמיד לא נפסקה להלכה, אלא שכתחילה חוששים לראשונים האוסרים).

וכן אם מתארח בלילה הראשון וסועד בסוכה עם מעמיד פסול, אין צריך לשוב ולאכול כזית בסוכה שאין בה מעמיד פסול, הגם שחיוב אכילה בלילה הראשון דאורייתא (ארחות רבנו ח"ג עמ"ו).

והוסיף בחוט שני (עמ"י רט) שהגם שכתב החזו"א (קמ"ג ב') "אנו נוהגים להחמיר בדין העמיד הסכך בדבר המקבל טומאה". פשוט שאין כוונתו שיש 'מנהג' להחמיר, אלא שלכתחילה המדקדקין מחמירים, אבל בעת הצורך ודאי שיש להקל⁴. ומהאי טעמא כשהיה ציבור גדול בשמחת בית השואבה בבית החזו"א ולא הספיק המקום, הורה החזו"א "לסכך על מעמיד המקבל טומאה [צינורות ברזל של כביסה]."

עוד הוסיף שם, דהנהוג להחמיר בפסול מעמיד ואירע שצריך להשתמש בסוכה עם מעמיד פסול, אין צריך התרת נדרים. דנדר הוא דוקא בדבר המותר שמקבל על עצמו להחמיר כמידת חסידות, משא"כ כאן שאינו מידת חסידות אלא שלכתחילה חושש לדעת האוסרים, וכל החשש הוא רק לכתחילה, כמבואר במג"א.

³ דכל הני הכריעו כתי' ב' במג"א שם, ליישב סתירת המחבר אם קי"ל פסול מעמיד, דלכתחילה פוסל ולא בדיעבד.

⁴ וכע"ז בס' ארבעת המינים כהלכתם עמ' קסג בשם הגר"ח"ק זצ"ל, שכל דברי החזו"א רק לומר שדין מעמיד דמעמיד שווה לדין מעמיד, אך לא בא לחלוק על כך שהוא רק דין לכתחילה.

הקרח משמש כמעמיד לסכך ומוטות הברזל נעשים 'מעמיד דמעמיד'

'מעמיד דמעמיד'

כל הנתבאר הוא בנוגע ל'**מעמיד**' ממש, שהסכך נשען עליו. אך לא גזרו על '**מעמיד דמעמיד**', ועל כן מותר לכתחילה שהמעמיד הכשר יהיה נסמך על מעמיד פסול (שרע תרכט ח, כביאור המג"א, הגר"א, משניב שם, וכל הפוסקים).

ואולם דעת החזו"א (א"ח קמג ב) שגם 'מעמיד דמעמיד' בכלל הגזירה, ולשיטתו יש להיזהר לכתחילה שגם ה'מעמיד דמעמיד' יהיה מדבר הכשר לסכך בו.

[העירו: בא וראה כח תורתו של החזו"א, כי הגם שביקש ממקורביו שלא לפרסם חומרותיו, ורצה רק להחמיר לעצמו (ארוחת רבינו חיה עמ' קיז). וגם מטו מפי השמועה שאמר, שיותר יש להחמיר ולקרוא מגילה בבני ברק גם בט"ו מאשר להחמיר במעמיד דמעמיד. ומלבד זה גם עיקר דין מעמיד הוא רק חשש לכתחילה. עם כל זאת נתקבלו דבריו, וציבור שלם של יראים נוהגים להקפיד על 'סוכת חזו"א' (משנת המועדים סוכה, ס"ס יג).

ויש לציין, כי יותר היה ראוי לקרוא לזה '**סוכת הב"ח**', שכן הב"ח מחמיר ג"כ במעמיד דמעמיד, ובשונה מהחזו"א שמחמיר בה מגזירה דרבנן, לדעת הב"ח מעמיד דמעמיד פסול **מדאורייתא**. ועל כן הגם שלא הובאו דבריו להלכה, מי"מ החושש למעמיד דמעמיד מרויח לצאת לפי שיטתו. ואכן במנחת יצחק (חד סי' מה) כתב שיש לחוש לכתחילה למעמיד דמעמיד מחמת שיטת הב"ח].

'מעמיד דמעמיד' - באמצע ומן הצד

יש לציין, כי דעת כמה פוסקים [מאמר מרדכי (תרכט ז), ערוך השלחן (שם יח), שפת אמת (כ"א), קה"י (סוכה יח) וחוט שני⁵ (סוכות עמ' ע"ב)], שכל ההיתר להשתמש במעמיד דמעמיד פסול, הוא דוקא כאשר המעמיד הפסול

⁵ בקה"י ובחוט שני מחמירים למעשה יותר מהמאמר מרדכי הערוך השלחן והשפ"א. שהם החמירו דוקא בגונא שהמעמיד הפסול עצמו, דהיינו המתכת, מונח באמצע הסוכה, משא"כ כשהמעמיד הפסול מן הצד אין להחמיר, כאשר מפורש בפשטות בדברי השו"ע (תרכט ח), דמותר לחבר את הכלונסאות שהסכך עליהן ביתדות ברזל מן הצד.

אך הקה"י והחוט שני מחמירים טפי, דכל מה שבאזור הסכך רואין אותו כחלק מהסכך, ובעינן שלא יהיה מונח על מעמיד פסול **אפילו מן הצד**. ועל כן לשיטתם גם ה'לייסטים' שמעל הסכך וגם הפרגולה שתחתיו, אפילו שאינם מונחים לשם צל, כיון שהם נמצאים באזור הסכך **רואים אותם כחלק מן הסכך ואסור שיהיו מונחים על מעמיד פסול**, אפילו בקצה שלהם שבצד הסוכה. ומה שמפורש בשו"ע להיתר, נדחקו לפרש דמיירי שהכלונסאות מונחות לגמרי **על הדופן**, ולא מונחות לרוחב הסוכה מדופן לדופן, ועל כן אינם נידונים כחלק מהסכך ומותרים להיות על מעמיד פסול.

וכבר השיגו על זה שמסתמת הפוסקים לא משמע שפירשו כך דברי השו"ע. וגם עיקר מה שהוכרחו לחידוש זה הוא בשביל ליישב דברי המג"א שהתיר מעמיד דמעמיד מקושיית החזו"א (קמ"ג ב'), דכל מעמיד דמעמיד הרי הוא מעמיד, כיון שהמעמיד העליון הוא מכלל הסכך. ולזה כתבו ליישב דאכן מודה המג"א כשהמעמיד העליון נמצא באמצע, מטעמא דחזו"א, וכל מה שהתיר מעמיד דמעמיד הוא רק כשהמעמיד העליון מן הצד.

אולם אין הכרח ליישב דברי המג"א באופן זה, שכן האחרונים דחו קושיית החזו"א באופן אחר, דכל שלא הונח לשם צל איננו מן הסכך. ועוד, דאינו מן הסכך כיון שמונח על מעמיד פסול ואינו ראוי לסכך כך. יעו"י מנחת שלמה (סוכה ה') והערות להגר"ש"א (סוכה כ"א): ועוד. ולפי"ז אין הכרח להידחק ולפרש דברי השו"ע שלא כסתמת הפוסקים.

והנה הגם שחומרא בשיטת החוט שני והקה"י בתוכן באיסור, מ"מ יש קולא בשיטתם, שנקטו כן בדעת המג"א דאיסור מעמיד הוי רק **לכתחילה**. אולם המאמר מרדכי הערוה"ש והשפ"א, אם כי מקילים בתוכן האיסור, וכמשנ"ת, מ"מ יש חומרא בשיטתם מצד **חומר** האיסור. שכן הם נקטו בדעת השו"ע דמעמיד ומעמיד דמעמיד פוסלים **לעיכובא** כשהן באמצע ומותרים לכתחילה מן הצד (ולדידהו מן הצד גם מעמיד גמור שרי), ודלא כמג"א דהוי רק איסור לכתחילה.

כך שיותר יש לחוש לשיטתם דהוי לעיכובא, מאשר לשיטת החוט שני והקה"י, שגם לדידהו אינו לעיכובא (וגם לא כתבו כן אלא לחומר קושיית החזו"א על המג"א, וכמשנ"ת).

ובהל' חג בחג (עמ' קצ"ב בהערה) כתב דמוכח כשיטת הקה"י מדברי תרומת הדשן (שהוא מקור השו"ע תרכט ח) שהתייחס לכלונסאות המונחות ע"ג יתדות כמעמיד, ולא כמעמיד דמעמיד. אך זה אינו, שהרי התירוה"ד לאו מטעם הקה"י אתי עלה, אלא משום שלא חילק בין מעמיד למעמיד דמעמיד (וכש' החזו"א), וכמו שכתב בביאור הגר"א שם דהתירוה"ד לא ראה דברי הריטב"א שיש חילוק בין מעמיד למעמיד דמעמיד. וכבר האריכו האחרונים לבאר טעמו בזה, שסובר כהב"ח דמעמיד אסור מדינא ולא מגזירה, ועל כן ממילא אין לחלק בין מעמיד למעמיד דמעמיד (עי' דברות מנחם סוכה, ושיעור הגר"מ רובין שבת שובה תשל"ג). ומה שהביא עוד בהלכות חג בחג שמצא יסוד גדול לשיטת הקה"י מדברי הפמ"ג ס"ס תרמ"ג, יעו"י ספר הסוכה (ח"ב בבירורים) מה שדחה, דאין ראיה מדברי הפמ"ג.

שלד המתכת המשמש מעמיד דמעמיד מן הצד
הקנים המונחים עליו משמשים כמעמיד

פרגולה עשויה מתכת = מעמיד פסול באמצע
גם אם תיחשב מעמיד דמעמיד (ע"י שינוח עליה קרשים)
עדיין תהא פסולה לדעת כמה פוסקים

מונח בצד הסוכה. כגון, שהקרשים שהסכך מונח עליהם ומשמשים כמעמיד, הקצה שלהם מונח על מסגרת מתכת [או על תופסי הפלסטיק שעליו].

או שהקרשים המונחים על הסכך שלא יעוף, קשורים בקצה, בצד הסוכה, באמצעות אזיקון.

קורות המשמשות 'מעמיד'
ואזיקון המשמש מעמיד דמעמיד מן הצד

אך כאשר המעמיד הפסול נמצא בחלל הסוכה באזור הסכך, לכולי עלמא גם 'מעמיד דמעמיד' אסור, ופסול לעיכובא. שבדבר פסול הממוקם באזור הסכך, יש יותר מקום לטעות שיבואו לסכך בו.

ומצוי הדבר בפרגולת מתכת, שאינה רק מסגרת מתכת סביב, שגם אם יניח עליה קרשים, עדיין הוא מעמיד דמעמיד באמצע ולא מן הצד.

וכן מצוי מאד ב'סוכה לנצח' העשויה שלד מתכת, שבסוכות הקטנות יש רק מסגרת מתכת סביב, אך בגדולה יותר, יש פס מתכת תומך גם באמצע הסוכה, ולא רק מסביב.

מטעם זה, גם מי שאינו נוהג לעשות 'סוכת חזו"א' ומשתמש באזור הדפנות בחיבורים של מתכת, עדיין ראוי שלא להשתמש באזור הסכך בדבר פסול, גם באופן הנחשב מעמיד דמעמיד.

כמו כן יש לדון, שאם רוצה לקשור באזיקון את הקורה המונחת מעל הסכך עם הפרגולה שתחת הסכך. גם אם מקפיד שלא יתפוס האזיקון את הסכך עצמו [כדי שלא יחשב מעמיד, אלא מעמיד דמעמיד], ע"י שמעביר את שני קצוות האזיקון באותו ריח שבין קני הסכך [בצורת 8] ותופס רק את הקורה שמעליו.

שלד מתכת של 'סוכה לנצח' גדולה, שיש במרכזה פס תומך ממתכת, ואינה רק מסגרת סביב

חוט שמשון'⁶
חוט טבעי הכשר למעמיד

עדיין יש בזה חיסרון לשיטות הפסולות מעמיד דמעמיד באמצע. ועל ראו לבצע את הקשר מן הצד, או ע"י חוט הכשר למעמיד.

[אך חשוב לציין, שכאשר האזיקון באמצע קיים רק **לתוספת חיזוק**, כל שהסכך יכול להחזיק מעמד ולא יעוף ברוח מצויה גם בלעדי האזיקון שבאמצע, אין עליו שם מעמיד כלל, כמו שיתבאר להלן. ולכולי עלמא מותר להשתמש בו לכתחילה.

כמו כן יש לציין, שייתכן דגם המחמירים במעמיד באמצע, היינו דוקא בדבר שיש לו עובי ומועיל לעשות **צל**, כמו פרגולה, או פסי מתכת, שבכך יש מקום לטעות שנעשה להצל ויבואר לסכך בו, משא"כ אזיקון ומסמרים וכה"ג שאין עושים צל, אין שייך בהם חומרא זו. וכך מבואר בפשטות בתרוה"ד (סי צא), וכמו שדקדק בדברות מנחם (סוכה ב).

פסולי סכך שנאמרה בהם גזירת מעמיד

גזירת מעמיד איננה רק בסכך הפסול משום שהוא 'מקבל טומאה', אלא בכל פסולי הסיכוך. כגון 'אין גידולו מן הארץ', או מחובר לקרקע (משנ"ב תרכ"ח י"ז).⁷ אך דוקא בפסולים **דאורייתא**, ולא בפסולי סכך מדבריהם [שעיקר גזירת מעמיד מדבריהם, ולא גזרו גזירה לגזירה].⁸

סמיכת הסכך על הדפנות

מטעם זה מותר לסמוך את הסכך על הדפנות, הגם שהן רחבות מד' טפחים ופסולות מדרבנן משום 'גזירת תקרה'⁹, דאין איסור מעמיד בפסול של דבריהם.

כמו כן מותר להשתמש במחצלת קנים הארוגה בסיבים שאין מקבלים טומאה, הגם שהם מעובדים ופסולים מדרבנן משום מראית עין שאין ניכר שגידולן מן הארץ (כמבואר

בש"ע תרכ"ט ד), מפני שפסול זה הוא רק מדרבנן (שלחן שלמה שם).

⁶ **שלא כטעות נפוצה** שנשתרשה בכמה ספרים, דפסול מעמיד נאמר בדבר המקב"ט בלבד, ומשום כך דנו להתיר שימוש באזיקונים, מפני שאין מקבלים טומאה מן התורה, ובפסול דרבנן ליכא גזירת מעמיד. אך טעות בפייהם. ראשית, הכלל שאין מעמיד בדרבנן מיייר בפסול משום גזירה, משא"כ דבר המקבל טומאה, אף שקבלת טומאתו מדרבנן לחוד, נאמרה בו גזירת מעמיד. כמבואר במשנ"ב תרכ"ט כ"ה. [בשונה משאר פסולים דרבנן שלא גזרו בהם. ובטעם החילוק האריכו האחרונים, דכל שפסולו משום גזירה חדשה אין בו חומרת מעמיד, דה"ל גזירה לגזירה. משא"כ דבר המקב"ט אף כשטומאתו מדרבנן אין זה גזירה חדשה אלא הרחבת דין התורה, ולא חשיב גזירה לגזירה].

שנית, שהרי אזיקונים העשויים פלסטיק אין צריך לפוסלם מצד קבלת טומאתן, אלא פסולים משום שאין גידולן מן הארץ, שהוא פסול דאורייתא. ומפורש בראשונים (רמב"ן, ראב"ד, רא"ש, ר"ן. ריטב"א) שגם בזה יש פסול מעמיד. שהקשו אין נהגו לסכך על כותל אבנים, הרי אין גידולן מן הארץ, ותירצו דלא גזרו באבנים מפני שאין דרך לסכך בהן [וכפי שהוכיח מדבריהם הגרש"א, בסוף ספר 'הסוכה' אות לד]. וכ"ה בחזו"א (קמג ב), מנח"י (ד מה ב) אול"צ (כד ח) חוט שני (ה, א) ושבת הלוי (ו, עד). וכפי המפורש במשנ"ב הנ"ל (תרכ"ח יז) לענין פסול מחובר לקרקע. [ואף שדעת המאירי והעיטור דבאמת פסול מעמיד הוי רק בדבר המקב"ט, דעת יחידיה הוו כנגד הראשונים הנ"ל].

⁷ ביאור הגר"א ריש סי' תר"ל, וביאוה"ל גם בשם הריטב"א. ובחזו"א (קמג ב) מבואר שפוסל גם בדבר שפסולו מדבריהם, אך במנחת איש נקט דלמעשה גם החזו"א מתיר, וכך מבואר בחוט שני. ויש הכרח לזה, דאל"כ מדוע לא נפסול סוכת חזו"א שאין בה שמץ ברזל מפני שדפנותיה הוו מעמיד דמעמיד, ופסולות מדרבנן משום גזירת תקרה.

⁸ ביכורי יעקב תרכ"ט יד, חוט שני עמ' ריא. דלא כפמ"ג תרכ"ט יא שהחמיר. אכן כ"ז בפסול שעיקרו מדבריהם, משא"כ **דבר המקבל טומאה** מדרבנן, כיון שעיקר פסול מעמיד בדבר המקב"ט מדאורייתא, גם המקבל טומאה מדבריהם פסול (משנ"ב תרכ"ט כה). וכפי שכתבו האחרונים ליישב בזה הסתירה בדבריו אם דרבנן פוסל.

ג' פסולי תורה שיש בהם גזירת מעמיד:

א. מחובר לקרקע: כגון מעמיד הסכך על ענפי אילן מחובר (משניב תרכ"ז). ויש לציין כי דבר שהיה תלוש וחברו אח"כ, נחשב כתלוש (פמ"ג תרכ"א יא), ועל כן 'פרגולה' המחוברת בבנין אינה נפסלת למעמיד משום 'מחובר'.

ב. דבר שאין גידולו מן הארץ: היינו כל שאינו מן הצומח. כגון העשוי מפלסטיק, אזיקונים, חוטי ניילון וכדו'. או העשוי מקרטון או נייר עבה (כמצוי בימינו, שהוא נטול עץ, ואינו גידולי קרקע). או עשוי זכוכית. וכן העשוי מאלומיניום, ושאר מתכות (ט"ז תרכ"ד' בשם הבי"י, שאין צריך במתכת לטעם שמקבל טומאה),

פרגולה מרצועות בטון = מותר להניח סכך ישירות על הבטון מלמעלה, שהוא מעמיד כשר. אך אין להניחו על פסי המתכת שבקצה, כבתמונה.

כגון שלד מתכת של 'סוכת נחלים', מסגרת אלומיניום של תריסים, מעקה המרפסת, וכדו'.
ומכל מקום לכולי עלמא מותר לסמוך הסכך על קיר אבן או בטון, הגם שאין גידולו מן הארץ, מפני שלא מצוי לסכך באבנים, ועל כן לא גזרו בהם (ר"ן סוכה כא: ועוד, שהכל יודעים שאבן מחזי כתקרה, ולא יבואו לסכך בו). מטעם זה מותר גם להניח אבן בודדת על הסכך, להכביד עליו. שלא גזרו מעמיד באבנים (שבט הלוי ט קל"ז).

אכן, מסגרות מתכת של מרפסת סגורה או מסילות מתכת של גגון נפתח, גם כשהם קבועים ומחוברים לבנין, פסולים למעמיד. שלגבי מתכת אין שייך טעם הקולא, שהרי מצוי לעשות הצללות ממתכת?⁹

ברגים או מסמרי מתכת. דעת הפמ"ג שפסולים למעמיד, מפני שאין גידולן מן הארץ (משב"ז ס"ס תרמ"ג), וכ"כ החזו"א (קמ"ג, ג). אך יש שהתירו, מפני שאינם ניכרים, ואין לחוש שיטעו ויבואו לסכך בהם¹⁰ [אור לציין (ח"א מא), מנחת שלמה (סוכה סי

ה, הערה 22)], או מפני שאינם עיקר המעמיד (מועדים וזמנים ח"א סי' פב)]. ועל כן כתבו שגם הנוהגים כחזו"א [להשתמש במעמיד דמעמיד כשר] אין צריכים להמנע מלהשתמש במסמרים (אול"צ שם. וכ"כ במועדים וזמנים,

⁹ שבות יצחק (ח"ג ט ד) בשם הגריש"א, סוכה כהלכתה (פ"ה הע' כ), מנחת יצחק (ד מה), ספר הסוכה (ח"א עמ' רכד). [ואולם בהליכות שלמה (תשרי עמ' קלב) מובא, דכיון שהמתכת מחוברת לבנין ה"ל ככותל. אך הדבר תמוה (ולכאור' מה"ט השמיטוהו ולא הוזכר פעם א' בכל ספרי הפסק בימינו). ועי' מעדני שלמה עמ' קפו שמשמע ג"כ דעת הגריש"ז להיפך, דלא כמגיה שנדחק].

ויעו' הל' חג בחג (סוכה, עמ' קצד הע' 7) שהוכיח כן גם מדברי החזו"א, שדן לפסול קיר בטון משום מעמיד כיון שמכיל חישובי ברזל, ומסיק להקל כיון שעיקר הקיר בטון וגם אין הברזל ניכר. הרי מפורש בזה שאם הברזל היה ניכר ועיקר היה פסול הגם שהוא חלק מהקיר. וא"כ פשוט שמסגרת מתכת העומדת בפני עצמה וניכרת תהיה פסולה הגם שמחוברת בבנין.

¹⁰ אין זה שייך לטעם הר"ן גבי אבנים שאין דרך לסכך בהם. שלענין זה לא אזלינן בתר צורת המעמיד אלא בתר החומר ממנו הוא עשוי. אשר מה"ט נקטו הפוסקים שמסגרת מתכת פסולה למעמיד גם כשהיא קבועה ומחוברת בבנין, דמ"מ הדרך לסכך במתכת. ומטעם זה פסלו אזיקון למעמיד אף שאין דרך לסכך בו, דמ"מ שייך לסכך בפלסטיק. ועל כן מצד סברא זו היה לנו לאסור במסמרים, שהרי הדרך לסכך בחומר ממנו הם עשויים. ומש"ה כתבו סברא חדשה, שלא שייך הגזירה בדבר שאינו בולט וניכר, והגרש"ז נקט לשון שלא נראה שהוא חלק מהסכך. ועי' במועדים וזמנים שנקט טעם נוסף, שאינו עיקר המעמיד, ע"ש. [בהלכות חג בחג הקשה על שיטה זו מהמבואר בפוסקים דכלונסאות המחוברים ביתירות ברזל חשיבי מעמיד דמעמיד, ומבואר להדיא דגם במסמרים שייך גזירת מעמיד. אולם יעו' שיעור הגרי"מ רובין (שבת שובה תשע"ג) מה שכתב לבאר בבוט"ד שאין ראייה מדבריהם].

שמטעם זה כל הגדולים לא נמנעו מלהשתמש במסמרים). וכמו כן גם הנוהגים כחזו"א יכולים להשתמש בפרגולה המחוברת בברגים [ומה שיש בתחתיתה טס מתכת, הרי משמש 'מעשה קרקע', וכשר גם לחזו"א (שיעור הגרי"מ רובין, שבת שובה תשע"ג)].

'דיקט' [סיבית או סנדביץ'] מנסורת המחוברת באמצעות **דבק**, מותר לסכך בו, הגם שהדבק מעמיד את הנסורת ואין גידולו מן הארץ, אין זה מעמיד פסול, **שאינו ניכר, ואין בו ממש**, ולא שייך טעם הגזירה. ועל כן מותר גם להדביק את הדפנות זה לזה ע"י דבק (שבט הלי ט קלא, שלמי תודה (כו ג) בשם הגרי"ק, הל' חג בחג פ"ג א).¹¹

ג. דבר המקבל טומאה: ובכלל זה גם המקבל טומאה מדרבנן (משני'ב תרכט כה. בשונה משאר פסולים דרבנן שאין בהם גזירת מעמיד). כגון חוטי פשתן וחבלים העשויים מן הצומח ומקבלים טומאה. [אכן, חוטי כותנה וצמר גפן אינם מקבלים טומאה. ואף שפסולים לסכך מדרבנן משום שנשתנו מברייית ואינם נראין כדבר שגידולו מן הארץ (משני'ב תרכט יג). מ"מ כשרים לסכך בהן, מפני שפסולן רק מדרבנן]. מטעם זה יש לזהר בסכך העשוי כמחצלת, שחוטי האריגה לא יהיו מדבר המקבל טומאה. שכן חוטים אלו מעמידים אותו.

[ומכל מקום, גם מחצלת הארוגה עם חוט פסול למעמיד, ניתן להכשירה לסכך ע"י שיניח עליה קרש שיעמידנה באופן שלא יצטרך לחוט האריגה (קובץ מבית לוי, דעת שבט הלו), אך לדעת החוט שני (עמ' ריב) לא מועיל הנחת קרש אחרי שחוט האריגה מעמיד את הסכך, שכבר הועמד במעמיד פסול. ויש לדון אם יועיל גם לשיטתו, אם ירים את הסכך ויניחו ביחד עם הקרש שעליו, שבכך נעשו המעמיד הכשר והפסול בבת אחת, וצ"ע. ועי' עוד בענין זה להלן בענין מעמיד כשר ופסול בבת אחת].

סכך הכשר למעמיד - פסול תולמ"ה או שלא הונח לשם צל

מין כשר לסכך, הפסול לשמש כסכך **במצבו הנוכחי**. כגון משום תעשה ולא מן העשוי, או שלא הונח לשם צל, אינו פסול למעמיד (משני'ב תרכ"ז).

מטעם זה **'פרגולה'** או לייסטים שמניחים עליהם את הסכך, כשרים למעמיד, גם אם לא נעשו לשם צל.¹²

¹¹ בפסקי שמועות מובא מהגר"י שוב בשם הגרי"ש"א שהחמיר בזה, ואף שאמר לו הטענות שאינו ניכר ואין דרך לסכך בו לא קיבל הטענות, וצ"ע. ובשיעור הגרי"מ רובין (שבת שובה תשע"ג) כתב להקל לענין הדבקות הדפנות בדבק, כיון שאין רגילות לסכך בו, ומשום שבטל אל העץ. אך מ"מ לענין דיקט מסיבית כתב להחמיר, 'לפי שלא ברור מה גדרו'. וצ"ב. ולכאן יש לצרף טעם להקל, שהרי כתב החזו"א (קמ"ג ב') שקיר בטון מותר לסכך עליו, הגם שמכיל בתוכו ברזלים, לפי שאינם ניכרים, וא"כ הרי ה"ה הדבק שבסיבית אינו ניכר.

¹² חוט שני (עמ' ריא), מנחת איש, ועוד. כמפורש במשני'ב (תרכ"ז), דלא כמועדים וזמנים שהסתפק בזה ונקט שראוי להחמיר. ובטעם ההיתר ביארו הנ"ל, דכל הגזירה שמא יבוא לסכך במעמיד. ואם יבוא לסכך בו הרי יהיה מונח לשם צל. ויש הכרח לזה, דאל"כ לעולם יהיה אסור ליתן את הסכך על הדפנות, שהרי הדפנות לא הונחו לשם צל. ואף הפמ"ג (תרכט א"א יא) לא דן בדפנות אלא משום שרחבות ד' ואיכא משום גזירת תקרה.

וכל זה **להוציא מהטעות שדפסה** בסוף הספר 'מראות סוכה'. שכתבו דפרגולה פסולה למעמיד כשאינה עשויה לצל. וזהו נגד דברי המשני'ב המפורשים בסי' תרכ"ז, וכל הפוסקים שם. ומה שצינו לספר הסוכה, 'יעוי' שם ובמילואים שם שהביא כי מדברי הפוסקים מפורש להיתר, אלא שהניח בצ"ע מכח דקדוק מהריטב"א שמשמע שפוסל. ואין להכריע הלכה מכח קושיא נגד דברי כל הפוסקים. ועיקר הקושיא מדקדוק דברי יש ליישב (דשאני גדיש שהפסול והכשר נראים אותו דבר, ושייך טפי לטעות ולסכך בפסול, וק"ל).

ובשלמי תודה (סוכות כו סוף אות ג) כתב להוכיח מדברי החזו"א, שגם שלא לשם צל חשיב מעמיד פסול, ממה שכתב החזו"א דסכך המונח על מעמיד פסול נעשה 'דבר שאין מסככי בו' והופך למעמיד פסול בעצמו, הגם שאין בו פסול עצמי אלא פסול צדדי שמונח על מעמיד פסול. וא"כ ה"ה כשאינו מונח לשם צל. אך החילוק מבואר, דהלא כל הגזירה שמא יבוא לסכך בו, וכשאינו לשם צל - אם יבוא לסכך בו יהיה לשם צל, וה"ה גבי תולמ"ה, שאם יבוא לסכך בו, הרי יעשה בו עשייה ויסכך בו, כך שאין מקום לגזור בהם, דכל פסולם מצד דהשתא אינו מסכך בהם. משא"כ המונח על מעמיד פסול, דפסולו מגזירה שמא יבוא לסכך במעמידו, ולא משום דהשתא אינו מסכך בו, ועל כן שייך לדונו כסכך פסול מדבריהם שיש בו גזירת מעמיד (לפי מה שנקט כאן החזו"א, עי' לעיל הערה 2).

כמו כן מטעם זה, סכך הפסול משום שמונח למעלה מעשרים, אינו נחשב מעמיד פסול (חוט שני עמ' ריא, מנחת שלמה סוכה טו).

קשירת מחצלת עם אזיקון - מעמיד או מעמיד דמעמיד?

הפוסקים כתבו בפשיטות, שאין לקשור ישירות את מחצלת הסכך באמצעות אזיקון, מפני שאין גידולו מן הארץ והוא מעמיד בדבר הפסול. אך עוררו שיש לעיין (מקראי קודש, בהערות בשם הכס א'), דלכאורה כלפי המחצלת כולה הרי זה **מעמיד דמעמיד**, משום שהאזיקון תופס קנה אחד בלבד, ואמנם אותו קנה נחשב שיש לו מעמיד פסול, אך שאר הקנים במחצלת אינם תפוסים ישירות ע"י אזיקון, אלא מחוברים בחוטי האריגה לקנה הראשון [התפוס באזיקון], ונמצא שביחס לשאר המחצלת נחשב האזיקון מעמיד דמעמיד [המעמיד הראשון הוא חוט האריגה של המחצלת].

ובפשטות התשובה לכך, שהמחצלת נחשבת דבר א', ועל כן כשקנה ממנה תפוס באזיקון נחשב שכולה תפוסה בו.

אך לכא' דבר זה תלוי בפלוגתת הפוסקים. דהנה דעת הגריש"א לאסור סיכוך במחצלת (אז נדברו ח"ב סו וח"ב לה בשמו), משום שבבית יוסף הביא מתשובת הרשב"א, דנסרים דקים שחיברן יחד במסמרים נחשבים כנסר רחב ארבעה הפסול לסכך, וא"כ גם המחצלת הארוגה יחד נחשבת כסכך ארבעה ופסולה.

ולמעשה כל הפוסקים לא קיבלו חומרתו, וכתבו בכמה דרכים לבאר מדוע מחצלת אינה שייכת לגזירת נסר של ארבעה טפחים. יש כתבו דדוקא אם מחבר הקנים זה לזה עד שנעשים **לוח אחד** אז נחשב דומה לנסר, משא"כ מחצלת שלנו שרק קשורים זה לצד זה אך לא מחוברים לגמרי כנסר אחד, על כן כשרים (אבן ישראל ח"ח מו, שבט הלוי ח"י צד). ובאבני נזר (אורח תעג ה) ואמרי יושר (ח"א מג) חילקו בין נסרים קשים, לבין מחצלת רכה, שניתן לקפל אותה, שאינה דומה לתקרה.

ומעתה, לסוברים שנחשבת דבר אחד אלא שאינה כתקרה כיון שמתקפלת, י"ל כנ"ל דמהאי טעמא הוי האזיקון מעמיד לכל המחצלת. אך לסוברים שאין בה גזירת תקרה כיון שאינה **נחשבת דבר אחד**, שאין כאן חיבור גמור כחיבור נסרים במסמרים אלא רק קשורים זה לצד זה, לפי"ז יש מקום להחשיב את האזיקון כלפי שאר המחצלת כמעמיד דמעמיד.

אלא שלמעשה עדיין נראה לאסור, משום שגזירת מעמיד עניינה מפני הטעות שלא יבואו לסכך בדבר הפסול, ומהאי טעמא מצינו בכמה נפק"מ שכתבו הפוסקים דהולכים בזה אחר הנראה לעיניים, ומאחר שהמחצלת נראית כדבר אחד התפוס ע"י האזיקון, אף שמצד הדין נחשבת כדברים נפרדים, אכתי יש מקום לגזירת מעמיד שלא יבואו לטעות בה. [ועי' סברא כע"ז לעיל בענין מעמיד של מניעה במוסגר, בשם הגריש"א, ליישב קושיית השפת אמת, ע"ש].

האופנים להכשיר מעמיד פסול

גם כשיש מעמיד פסול ניתן להכשיר את הסוכה בכמה אופנים. או ע"י הפיכתו למעמיד דמעמיד, ונחלקו הפוסקים מה נדרש לשם כך, וכפי שיתבאר. או ע"י ביטול הצורך בו, וכשאינן בו צורך ייתכן שאינו פוסל, וכפי שיתבאר הפרטים להלן.

מעמיד פסול עם 'הפסק בעלמא' של מעמיד כשר

מעמיד פסול [כגון שלד מתכת, מסילות גגון נפתח, או פרגולת מתכת], שמעוניין להניח עליו קרשים כדי שתהיה המתכת 'מעמיד דמעמיד'. יש שהתירו להניח קרש על גבי המתכת **באותו כיוון**, באופן שהקרש מהווה **'הפסק וחציצה בעלמא'** בין הסכך למתכת. שגזירת מעמיד שמא יטעו, ולמנוע טעות מספיק 'היכר' של הפסק בעלמא [אול"צ (ח"ד כד ח). תשובות והנהגות (סוכות עמ' קנז), מקראי קודש (ח"א כא, כלימוד זכות). וכך נקטו הגריש"א והגרש"ז (המובאים להלן) בדעת החזו"א].

אך דעת הרבה פוסקים [הגריש"א (הערות סוכה כא), הגרש"ז (מנח"ש תניינא נה, הליכות שלמה עמ' קלד), ועוד] שלא מועיל 'הפסק' כזה, ובכך עדיין המתכת נחשבת **'מעמיד'**, מפני שאין הקרש מוסיף כלום בהעמדת הסכך, וגם בלעדיו הסכך עומד היטב על המתכת. והדרך היחידה להפוך את המתכת למעמיד דמעמיד היא, להניח את הקרש באופן שרק **קצהו** מונח על המתכת, כך שאם ינטלו הקרשים **הסכך יפול**, ולא יועילו פסי המתכת להעמידו. ובכך נעשית המתכת 'מעמיד דמעמיד'.

נחלקו הפוסקים אם נחשב מעמיד פסול

לשיטה זו, יש להיזהר כאשר הסכך גדול משטח הסוכה, שלא יהיה מונח כשהוא בולט מכל הצדדים ויכול להיסמך על מסגרת המתכת בלי הקרשים. אלא יסיט אותו לצד, שלא יגיע עד מעל המסגרת ממש, כך שאם יוציאו את הקרשים יפול, ובזה יועיל להחשיב את המתכת כמעמיד דמעמיד.

ולפי"ז בפרגולת מתכת (כמו בתמונה לעיל) לא מצינו עצה להכשיר, אלא א"כ יסכך בחתיכות סכך קטנות המונחים ע"ג קרשים, בצורה שפסי המתכת לא היו מחזיקים אותם. ובספר הסוכה (פ"ח ה"ג 9) הביא עצה בשם חכם א', להניח על פרגולת המתכת קרשים שיגביהו את הסכך ממנה ג' טפחים, ובכך יועיל שלא נראה את המתכת כמעמיד, וצ"ע.

ובתשובות והנהגות (מועדים, סוכה עמ' קנז) הביא דעה נוספת בשם גדול אחד, שביסוד הדין מועיל הפסק סכך כשר, אפילו כשהוא מונח באותו כיוון של הסכך הפסול, ואם ינטל הכשר **לא יפול** הסכך. אלא שתלוי הדבר בחוזק המעמיד הכשר, אם יש בכוחו לשאת את כובד הסכך. שאם מדובר בקרש דק שהיה נשבר אם הסכך היה נשען עליו, נמצא שכל ההעמדה באה מכח המעמיד הפסול, ולא מהני ההפסק להפקיע ממנו תורת 'מעמיד'.

משא"כ אם הסכך הכשר חזק, ויש בכוחו לשאת את הסכך מצד עצמו, בזה מועיל מה שהוא מונח על הפסול להפוך את הפסול למעמיד דמעמיד' ולהכשיר את הסוכה לכתחילה.

סדין כותנה הכשר למעמיד עוטף את המעמיד הפסול - מסגרת המתכת, (בתמונה הנוכחית קיים חבק פלסטיק לקנה, והנפק"מ בלא אותו חבק)

ונפק"מ לפי"ז ב'סוכה לנצח' העשויה שלד מתכת, והסדין של הדפנות עוטף את מסגרת המתכת העליונה. ובאופן שעשוי הסדין מכותנה מעובדת, שגידולה מן הארץ וכשרה למעמיד [דאינה מקבלת טומאה, ופסולה לסכך רק משום מראית עין (משני"ב תרכט יב), שלא ניכר דגידולה מן הארץ, ופסול זה שמדבריהם אינו פוסל למעמיד]. ומעתה יש לדון אם הנחת הסכך על הסדין העוטף את המתכת תציל מדין מעמיד פסול.

ולפי השיטה הא' דכל הפסק מועיל משום דסגי בהפסק שלא יבואו לטעות, ה"ה כאן שיועיל הבד להפסיק [אלא א"כ נימא, שהבד העוטף טפל למתכת, וכמי שאינו דמי. וכמו שמצינו סברא כע"ז להיפך (להלן במוסגר שבסמוך מדברי הגרש"ז), בעטיפה המקבלת טומאה, דאינה פוסלת משום מעמיד כיון שבטילה, וצ"ע]. משא"כ לפי שיטת אחד הגדולים דבעינן הפסק של מעמיד שיש בכוחו לשאת את הסכך, פשוט שלא יועיל הבד להפסיק.

מעמיד כשר עם 'הפסק בעלמא' של מעמיד פסול

דנו האחרונים מה הדין כעין הנ"ל להיפך, שיש מעמיד כשר ו'הפסק' של מעמיד פסול. כגון שהסכך מונח על הדפנות, אך קצה הדופן עטוף בבד **מקבל טומאה**, החוצץ בין הדופן לסכך. או שיש על הדופן פס מתכת, שאינו מועיל להעמיד, אלא רק 'חוצץ' בין הדופן לסכך.

ובהליכות שלמה (עמ' קלד הע' 37) נקט שאין חילוק, וכשם שנקטינן **לחומרא** ד'הפסק' סכך כשר לא מציל מפני מעמיד פסול, כך גם **לקולא** 'הפסק' סכך פסול אינו נחשב כמעמיד פסול. ומטעם זה הורה להכשיר במעשה שהונח מוט ברזל על הדופן והניחו עליו את הסכך, כיון שעיקר המעמיד הוא הדופן, ומה שהניחו בינו לבין הסכך דבר פסול אינו פוסל. [נכמובן דמייירי באופן שהברזל אינו מעמיד כלל, וגם אם יינטל לא יפול הסכך].

[והנה במנחת שלמה (תניינא קיב ב) הביא דהגאון בעל האמרי בינה היה נוהג לעטוף את הסכך בנייר יפה משום זה קלי ואנוהו. והביא שם (ג') שהקשו דהרי נייר מקבל טומאה, והו"ל מעמיד פסול. ותירץ הגרש"ז **דהנייר בטל לסכך**, כדן פורס סדין לנאותה. וצ"ע מדוע הוצרך לזה, הא לפי שיטתו אפילו אם אינו בטל לסכך לא חשיב מעמיד פסול, כיון שאינו אלא הפסק וחציצה בעלמא. וצ"ל דאה"נ אלא שנקט האי טעמא משום דעדיפא טפי, שאין כאן כלל יחס לנייר].

וכך כתב גם בקהלות יעקב (סוכה יח), דברזל שעל הדופן, שאינו מוסיף בהעמדת הסכך אלא רק מגביהו גרידא, אינו פוסל משום מעמיד. אלא שדן הקה"י דשטח הסוכה בגובה שנתחדש ע"י הגבהת המעמיד הפסול, אותו שטח יהיה פסול לכתחילה משום מעמיד פסול, ע"ש.

אלא שכל זה ניחא לדעת הגרש"ז, שנקט גם **לחומרא** דלא מהני 'הפסק' להחשיב מה שתחתיו כמעמיד דמעמיד. אולם לשיטת האור לציון ותשובות והנהגות [וכפי שנקטו הגרש"ז והגר"ש"א גם בדעת החזו"א] דמהני 'הפסק' לקולא להתיר משום מעמיד דמעמיד, יש לדון לפי דרכם אם ה"ה לחומרא יפסול מעמיד שאין צורך בו אלא רק חוצץ בין הדופן לסכך.

וכל זה מצוי מאד למעשה, כגון שכבל חשמל סובב על הקורות שעליהן הסכך, והסכך מונח על כבל החשמל. או שסדין המקבל טומאה עוטף את ראש הדופן, וחוצץ בין הדופן לסכך.

והדעת נוטה לומר, דדוקא לקולא נקטו שמועיל הפסק, מפני שסגי בהיכר כדי שלא יטעו ולא יהיה מקום לגזירה. משא"כ כשהמעמיד כשר וסכך פסול מפסיק, כיון שאין צורך בפסול להעמיד, אין בו שם מעמיד כלל [וכמו שיתבאר להלן דמעמיד פסול שאין בו צורך כלל לא חשיב מעמיד]. שכן לא מצינו מי שיחלוק על הכלל, דמעמיד שאינו נצרך אינו פוסל, אפילו שמוסיף חיזוק, כל שאינו עשוי להעמיד.

מעמיד פסול העשוי לחיזוק בעלמא

הסכימו הפוסקים, דכל הנידון במעמיד פסול הוא דוקא כשלא להעמיד, ובלעדיו הסכך יפול. אך כשאינו עשוי להעמיד, אלא לתוספת חיזוק, אין בו שם מעמיד כלל, ומותר להשתמש בו לכתחילה אפילו כשהסכך מונח עליו ממש. ואין חולק בזה, מאחר שכך מפורש במתניתין (כאן, וכמו שדקדק בה' חג בחג (עמ' קצ). דקתני "אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה". ומפרשין משום שמעמידה בדבר המקב"ט, הרי דאם יכולה לעמוד בלא המקב"ט כשרה. וכ"ה במאירי שם, דרק אם כל סמיכתה על כרעי המיטה עד שאם תינטל המיטה יפול הסכך - פסולה).

דוגמאות:

א. סכך העומד ברוח מצויה: כאשר הסכך עומד ברוח מצויה בלא המעמיד הפסול¹³, בין משום שהוא כבד מצד עצמו, ובין משום שכבר תפוס ע"י מעמיד כשר, כגון שקשרו בחוטי 'שמשו' הכשרים למעמיד, או שהניח עליו קורה כבידה. מותר להוסיף ולתופסו באזיקון או שאר מעמיד פסול, כדי שלא יעוף ברוח שאינה מצויה.

ונחלקו הפוסקים במקרה כזה, איך הדין באותה שעה שיש בפועל רוח שאינה מצויה. יש שנקטו שבשעה זו יש בה פסול מעמיד, שהרי כעת אין הסכך עומד אלא מכח המעמיד הפסול (בצל החכמה ח"ה סי' מד. ומי"ג גם לדידה לא אמרינן בשו"ד הסערה שהסכך פסול משום תולמיה, כיון שגם בשעת הסערה לא חל פסול בגופו).

אך יש שציידו שגם בשעת הסערה הוא כשר לכתחילה, מפני שגזירת מעמיד אינה נמדדת כל רגע ורגע אלא בשעת הסיכוך, שאסרו להעמיד בדבר הפסול פן יבוא לסכך בו. ועל כן מאחר שבשעת הסיכוך כשר לכתחילה כיון שעומד מצד עצמו ברוח מצויה, על כן יהיה כשר לכתחילה גם בשעה שיש רוח שאינה מצויה (הגרי"מ רובין, שיעור שבת שובה תשע"ג).

ב. מסמרים בדפנות: כתב החזו"א (קמ"ג, ג) שאין מסמר נידון כמעמיד דמעמיד פסול, אלא במקום שבלעדיו הדופן נופלת, אך כאשר גם בלעדיו לא תיפול, ומחזקה במסמרים רק כדי שלא תזוז בשעה שיניח עליה את הסכך, לית לן בה.

¹³ ולענין מה נחשב רוח מצויה, נחלקו הפוסקים בנוגע לקומה גבוהה שיש בה רוחות עזות, אם נידונת לפי הרוח שבגובה, או נידונת כרוח מצויה שבקומות הנמוכות. ובפשוטו כתבו לדמות ענין זה למבואר בגמ' (כג. דסוכה שבספינה אינה צריכה לעמוד ברוח מצויה דים, אלא ברוח מצויה דיבשה. וה"ה כאן דסגי במה שעומדת ברוח מצויה שבקומות הנמוכות [שלמי תודה (סוכות כו ד), ועוד].

אך בתשובות והנהגות (ח"ו קמ"ב) ובסוכה כהלכתה (הוספות לעמ' 32 בשם הגרי"ש"א) ושבת הקהתי (ח"א קצ"ד) נקטו לחלק, דשאני ים ויבשה שהים אינו מקום ישוב, ועל כן נידון כרוח דיבשה. משא"כ קומה גבוהה נידונת לפי רוחותיה. ועי' בית דוד (עמ' קכ"ז הע' 10) שדן להוכיח שלא כדבריהם, ממה שהולכים בסוכה שבראש העגלה כרוח שבקרקע.

עוד כתב להוכיח, מדעת רוב הפוסקים דסוכה המוקפת קירות גבוהים העוצרים את הרוח, ולולי הקירות הגבוהים לא היה עומד ברוח מצויה, פסולה (מ"א תרל טז, משנ"ב שם מה, תוספת שבת שסב ד, וכף החיים ס"ק סו). ומבואר מזה דלא אזלינן בתר כל סוכה לגופה, אלא בתר רוח מצויה דכלל המקומות. וא"כ ה"ה שבקומה גבוהה ניזיל בתר רוח המצויה למטה.

וביאר בחוט שני (עמ' ריא), דענין מעמיד הוי דוקא לסמוך כובדו שלא יפול. מה שאין כן כאשר מצד עצמו אינו נופל, ותוספת המעמיד באה למנוע שלא יפול מחמת **סיבה צדדית**, כגון מחמת דחיפה, תנועה, או הכאה, אין זה נחשב למעמיד.

סדרי קדימה במעמיד פסול ומעמיד כשר שאחד מיותר

בכל המבואר לעיל, דמעמיד פסול שאינו נצרך אלא לתוספת חיזוק אין בו פסול מעמיד כלל. דנו הפוסקים, אם זהו דוקא כשמתחילה הועמד הסכך במעמיד כשר, ואחר כך הוסיף מעמיד פסול לחיזוק. או גם כשהעמיד **תחילה** במעמיד פסול, ואחר כך הוסיף מעמיד כשר עד שאין צורך כלל במעמיד הפסול.

דוגמאות:

א. כששתמש ביתדות עץ לחבר הדפנות, ומוסיף מסמרי ברזל לחיזוק. אם צריך להקדים ולחבר ביתדות העץ, קודם שיחבר במסמרי הברזל.

ב. מחצלת קנים הארוגה בחוטים הפסולים למעמיד, כגון שמקבלים טומאה או עשויים ניילון וכדו'. האם יועיל שיניח על הסכך מלמעלה מעמיד כשר להכביד עליה, באופן שלא יהיה צורך בחוטי האריגה. או שלא יועיל מאחר שהיה ארוג מתחילה במעמיד פסול.

ג. מי שקשר את הסכך באזיקונים, ואחר כך הניח עליו קורות או הוסיף וקשר בחוטים הכשרים למעמיד.

דעת החוט שני (עמ' ריב) דכל ההיתר להשתמש במעמיד פסול כשבא לחיזוק בלבד, הוא דוקא כשהקדים והעמיד תחילה במעמיד כשר, ורק **אחר כך** הוסיף מעמיד פסול לחיזוק. אך אם הקדים והעמיד במעמיד פסול, לא יועיל מה שיוסיף אח"כ מעמיד כשר. ועל כן כתב בנוגע לדוגמא א' וב' הנ"ל שלא יועיל תוספת מעמיד כשר לבסוף.

אולם במנחת איש (חג ומועד, עמ' קפה הע' 103) הביא מהגר"י שפירא, והגרמ"ש קליין, ובעל שבט הלוי, שאין חילוק בזה. וגם אם הניח תחילה מעמיד פסול ואח"כ מעמיד כשר. כל שכעת אין צורך במעמיד הפסול הסוכה כשירה לכתחילה¹⁴.

ויש שכתבו לחלק בזה, דשעת פסול מעמיד הוא שעת הנחת הסכך, ועל כן כשהונח הסכך על מעמיד פסול, לא יועיל להוסיף אחר כך מעמיד כשר. משא"כ כשהקדים מעמיד פסול קודם הנחת הסכך, ואחר כך הוסיף מעמיד כשר, כך שבשעת הסיכוך נמצא שיש לו ב' מעמידים שאחד מיותר, בזה לא איכפת לן בפסול כיון שיש לו גם מעמיד כשר (הגר"מ רובין, שבת שובה תשע"ג).

ונמצא לפי"ז חילוק בין ג' הדוגמאות הנ"ל. שבאופן א' שהוקדם הפסול לכשר בעשיית הדפנות, לא איכפת לן שהקדים הפסול. כיון שבשעת העמדת הסכך כבר יש לו גם מעמיד כשר. משא"כ בדוגמא ב' וג' שבשעת הנחת הסכך היה מעמידו פסול (ע"י חוטי אריגה או אזיקונים), בזה לא יועיל מה שיוסיף אח"כ מעמיד כשר.

¹⁴ ונראה ששורש הנידון תלוי בגדר פסול מעמיד, אשר בדברי החזו"א (קמג ב) מבואר שעל ידו נעשה הסכך המונח עליו 'דבר שאין מסככי' בו ונפסל. אך באחרונים תמהו על זה (ע"י משנת המועדים, סוכות סי' יג), דבפשוטו אין כאן פסול סכך, אלא שאסרו להשתמש במעמיד פסול. ומעתה "ל דהחוט שני אזיל כשיטת החזו"א שחל פסול בסכך, ועל כן נקט דכל שיש מעמיד פסול, נפסל מה שעומד עליו, ולא יועיל תוספת מעמיד כשר להכשירו. משא"כ לדידן כל הדין הוא רק שאסרו לכתחילה להשתמש במעמיד פסול, ועל כן כשיש גם מעמיד כשר ואין צורך בפסול, לא חשיב 'משתמש' בפסול. ועי'.

[אכן לפי"ז מצאנו עצה גם בנוגע למחצלת הארוגה בחוט פסול, שיניח אותה בבת אחת יחד עם הקרש שעליה, ובזה נמצא שיש לה מעמיד כשר ופסול כאחד].

מעמיד שאין פעולתו חיובית אלא בדרך 'מניעה' בלבד

כתב בשלמי תודה (סוכות כו ד), שבמקום שיש רוחות חזקות ואין הסכך יכול לעמוד ברוח מצויה, מותר לעשות מחיצות גבוהות של ברזל סביב הסכך לחצוץ בעד הרוח. דכיון שאין המעמיד פועל לסמוך ולהעמיד הסכך ממש, אלא רק בדרך מניעה לחצוץ בעד הרוח, בכה"ג לא שייך גזירת מעמיד.

ואף שאסור לקשור הסכך באזיקון שלא יעוף ברוח, ולא אמרינן שהאזיקון רק מונע מהרוח להסיר את הסכך (כמבואר ברמ"א תרכט ז שאין להניח סולם להכביד על הסכך). אין זה דומה, כיון שבשעה שהרוח נושבת והסכך רוצה להתרומם, האזיקון אוזו את הסכך שלא יתרומם, והוא מעמיד גמור. משא"כ מחיצה חיצונית העוצרת את הרוח קודם שמגיעת לסכך.

[וגם בלא זה יש לחלק בפשיטות, דמעמיד הנוגע בסכך שייך שיבואו לטעות ולסכך בו, משא"כ מעמיד חיצוני שאין נראה שייך לסכך, אין חשש שיבואו לסכך בו, ולא שייך בו גזירה כלל. וכעין שכתב הגריש"א בהערות (סוכה יח). ליישב קושיית השפת אמת, איך סכך פסול מועיל למעט אוויר שלשה ולהכשיר את הסוכה, הרי כשהסוכה נכשרת על ידו הו"ל מעמיד, ונמצא דמעמיד הסוכה במעמיד פסול. ותי הגריש"א דלא שייך גזירת מעמיד במעמיד הלכתי שאינו מעמיד במציאות, דכיון שבמציאות אינו מעמיד, אין חשש שיבואו לסכך בו, וה"ה כאן].

והוסיף בשלמי תודה, דאף שמבואר בפוסקים לענין עמידת הדפנות ברוח מצויה, שאם הדופן אינה עומדת ברוח מצויה, אלא שהקיף את הסוכה מחיצות גבוהות לחצוץ בעד הרוח, לא מהני. הגם שבעת הדופן עומדת, דבעינן שתעמוד מצד עצמה (משני"ב תרל מח). זהו דוקא בדפנות, שצריך שם 'מחיצה', וכשאינה עומדת מצד עצמה ברוח מצויה אין עליה שם 'מחיצה'. משא"כ בסכך שאינו מחיצה, אין צריך שיעמוד ברוח מצד עצמו, וסגי במה שמקיפו מחיצות כדי שיעמוד ברוח. אלא שאם הרוח קיימת ותופסו שלא יעוף בה ע"י מעמיד פסול, שייך בזה גזירת מעמיד. משא"כ כשמונע הרוח מלבוא ע"י מחיצות מבחוץ, לא איכפת לן שתעצור הרוח ע"י מחיצות של ברזל, ולא שייך בזה הגזירה שיבוא לסכך במעמיד פסול.

ולכא"י יש להוכיח דשייך פסול מעמיד בדרך 'מניעה' בלבד, משיטת רבינו תם (י. ד"ה פירס) דטעם הפסול בסוכה שפירס עליה סדין מפני החמה, אינו משום שסכך פסול פוסל סכך כשר המונח תחתיו (כפירושו שאר ראשונים), אלא דמירי שלולא הסדין הייתה החמה מייבשת את הסכך והיה נעשה חמתו מרובה מצילתו, ונמצא שהסדין מעמיד את הסכך, והסוכה נפסלת מטעם מעמיד בדבר המקבל טומאה¹⁵.

אולם גם בזה צריך להוסיף, דלא נפסול משום מעמיד היכא דהוי מונע עתידי בלבד. שגם בדברי רבינו תם הקשו האחרונים מדוע חשיב מעמיד, הא השתא אין הסכך זקוק לו, ורק מונע שלא יתייבש ויתמעט בעתיד. וכתבו ליישב דכל שהוא עומד להתייבש הרי הוא פסול מהשתא, דאינו ראוי לשבעה (כדאייתא ברמ"א תרכט יב). ועל כן חשיב מעמיד המונע פסול עכשווי (גינת ורדים אר"ח כלל ב סי' טז בשם הכפות תמרים, חלקת יואב תניינא יז, מצפה אריה תניינא י"ד סח).

¹⁵ ואמנם החת"ס יו"ד ר"ד כתב לפרש כוונת ר"ת באופן אחר, דלאו מטעם מעמיד אתי עלה. אולם בלשון רבינו תם בספר הישר (חלק החידושים סי' שסד) מפורש להדיא וחזר על כך פעמיים דהסוכה פסולה משום מעמיד בדבר המקבל טומאה. וכמו שהעירו בליקוטי הערות על החת"ס, שבספר הישר מפורש שלא כפירושו. וכך משמעות לשון התרוה"ד (צא) בשם ר"ת.

אלא שלדעת המג"א דהכרעת השו"ע שאין פסול מעמיד אלא לכתחילה, נצטרך בהכרח לפרש שהמחבר הבין בדעת רבינו תם כחות"ס, ולא ראה דבריו בספר הישר, שהרי הביא להלכה דברי ר"ת (ס"ס תרכט) דהסוכה פסולה, שלא כשיטתו בדין מעמיד שהוא רק לכתחילה. [אלא אם כן נימא כמאמר מרדכי וערוה"ש דהחילוק הוא בין מעמיד מן הצד למעמיד באמצע (ודלא כמג"א), וא"ש דהכא הוי מעמיד באמצע].

עוד יש להוסיף, דכל זה מייירי שהסדין עומד **מעל הסכך**, ונראה חלק מהסוכה. משא"כ אם היה הסדין עומד בצד הסוכה ולא נראה כלל כחלק ממנה, פשוט שלא היה מקום לגזירת מעמיד, שאין שייך לטעות ולבוא לסכך בו, אחר שאינו נראה כלל כחלק מהסוכה. (אלא אי"כ היה פסול מעמיד מה"ת וכדעת רשי" והרא"ש, ולא מטעם גזירה שמא יבוא לסכך בו, כמו דקיי"ל להלכה).

[לפי"ז אין צריך לחלק בין אזיקון למחיצות גבוהות העוצרות את הרוח, שאזיקון חשיב טפי עשייה חיובית מאשר במחיצות, וכמש"כ בשלמי תודה. שהרי חזינן גבי סדין דגם מחיצה בפני החמה דהוי מניעה גרידא חשיב מעמיד. אלא החילוק הוא בין מעמיד שנראה חלק מהסוכה למעמיד חיצוני שאינו שייך לסוכה כלל, ולא שייך לטעות שיבואו לסכך בו. ואולם יש מקום לחילוק השלמי תודה אם נימא שדברי ר"ת לא נפסקו להלכה, ועי' בהערה¹⁶].

¹⁶ עי' הערה הקודמת דיי"תן שדברי ר"ת לא נפסקו להלכה. ועוד יש להוסיף מה שדן בשבט הלוי (ח"ט קל"ז), דגם לשיטת רבינו תם יש לדון דמניעה מפני הרוח לא חשיב מעמיד, דגרע ממניעה מפני החמה. דשאני חמה שלולא המונע היה הסכך גופיה מתייבש ומתמעט, ונמצא דהסדין מעמיד ומקיים את עצם מציאות הסכך בעולם. וי"ל שדוקא בזה כתב ר"ת דשייך פסול מעמיד. משא"כ במחיצה בפני הרוח, דמציאות הסכך קיימת מצד עצמה, אלא שלולי המחיצה הייתה הרוח מסלקת את הסכך, והמחיצות מונעות שלא יסתלק, בזה יש לדון שגם לר"ת לא חשיב מעמיד. אך למעשה לא הכריע, וכתב להחמיר בזה לכתחילה. [ואין נפק"מ בהך לכתחילה, שהרי כל עיקר דין מעמיד אינו בדיעבד. וי"ל ד"ד דנפ"מ למעמיד באמצע שפוסל בדיעבד לדעת כמה פוסקים וכמשנ"ת].